

Марија С. Копривица Лелићанин¹
Филолошки факултет у Београду

МЕТАДИСКУРС vs ДИСКУРСНИ МАРКЕРИ

Циљ нам је да ближе дефинишемо метадискурс поредећи га са дискурским маркерима. Поређење је урађено из два разлога. Прво, дискурским маркерима се до сад посвећивала већа пажња, нарочито у домаћој лингвистичкој литератури. Друго, учили смо и нека могућа поклапања, те смо испитали сличности и разлике у приступима. Најпре смо представили појам метадискурса и најважније функцијске таксономије (Vande Kopple, Kristmor et al, Hajland). Затим смо анализирали три приступа дискурским маркерима: са аспекта кохеренције (Šifrin), граматичко-прагматских аспеката (Frejzer) и теорије релеванције (Blejkmor). Темељна анализа потврдила је нека заједничка обележја, али је и указала на различит обим, садржај, доминантни приступ и досадашња поља примене ова два појма.

Кључне речи: метадискурс, дискурсни маркери, дискурс

0. Увод

Последњих година интересовања лингвиста се постепено померају од традиционалног фокуса на идеациону димензију ка интерперсоналном плану текста или говора (Hajland 2004). Наиме, писци или говорници не размењују информације само да би представили спољни свет, већ настоје да свој текст прикажу разумљивим и прихватљивим. Језик се посматра као друштвени догађај у којем учествују писци и читаоци, односно говорници и слушаоци. У тој размени аутор располаже низом метадискурских средстава којима може да искаже степен формалности, моћи или блискости са публиком.

У овом раду настојали смо да ближе дефинишемо садржај и обим појма метадискурс. Том циљу смо приступили на два начина. Најпре смо представили метадискурс помоћу дефиниција, функција и најважнијих таксономија, а затим смо га упоредили са дискурским маркерима као блиским концептом. Испитали смо да ли приступи дискурским маркерима могу да се примене на метадискурсна проучавања. Истицањем сличности и разлика између ова два појма, продубљујемо суштинска значења метадискурса заснована на интеракцији између аутора и текста и између аутора и читаоца.

1 mkoprivica@gmail.com

1. Метадискурс: појам и термин

Метадискурс је „писање о писању” (Vilijams 1985: 226), „дискурс о дискурсу” или „комуникација о комуникацији” (Vande Kople 1985: 83). Односи се на језички материјал који не доприноси пропозиционом садржају, већ сигнализира присуство аутора и његов однос према пропозиционом садржају и читалачкој публици (Krismor 1990:118). Дакле, кроз метадискурс аутор помаже читаоцима да „организују, класификују, тумаче, процене и реагују” на дату информацију (Vande Kople 1985: 83).

Термин „метадискурс” сковао је Haris 1959. за информације у тексту од секундарне важности (Haris 1959: 464-466). Сличне (и субординиране) језичке појаве називале су се још и метакомуникација (Rositer 1974), сигналне речи (Mejer 1975), нетематски материјал (Lautamati 1987) и метаразговор (Šifrin 1980). Упоредо настају и други блиски појмови као што су дискурсни маркери, процена, став и евалуација. Управо због могућих интерференција ових појмова и одлучили смо се да испитамо метадискурс из угла сличности и разлика са дискурсним маркерима.

У студијама смо уочили неколико истраживачких праваца: метадискурс и жанр, метадискурс и култура (контрастивна реторика), метадискурс и учење другог/страног језика и метадискурс кроз време (дијахрона истраживања). Наравно, могућа су и укрштања између наведених истраживачких праваца. Међу жанровима најбројније су студије у научном писању (различитих дисциплина) на енглеском језику (Krismor, Farnsvort 1990; Hajland 1998a), уџбеницима (Krismor 1984; Hajland 1999, 2000), студентском писању (Krismor et al. 1993), рекламама (Fuertes-Olivera et al. 2001), годишњим финансијским извештајима (Hajland 1998b). Као примере контрастивно реторичких истраживања истакли бисмо још употребу метадискурса у новинским уводницима у енглеском и шпанском, и енглеском и македонском језику (Dafouz-Milne 2008; Трајкова 2011). Бројна су истраживања усмерена на разлике у употреби метадискурса код изворних и неизворних говорника (Hajland 2004, Adel 2006). Свега неколико истраживања усмерена су на дијахроне метадискурсне разлике нпр. у религији (Bogel 2009).

У студијама преовладава функцијски интегративни приступ који обухвата и текстуалну и интерперсоналну функцију, те смо се и ми определили да представимо најзначајније интегративне поделе².

2 У изучавању метадискурса развила су се два функцијска приступа: уски/неинтегративни и широки/интегративни. Уски/неинтегративни ограничава се на маркере текстуалне организације (Mauranen 2001, Adel 2006). Поред ова два водећа правца, метадискурс се анализирао и из угла говорних чинова (Vovua 1989) или теорије релеванције (Agilar 2008).

2. Функцијске интешерашивне шаксономије метадискурса

2.1. Vande Koppe

Vande Koppe је урадио прву поделу метадискурских маркера још 1985., али је допунио 1997. и 2002., те овде приказујемо новију верзију.

Категорија	Функција	Пример
1. ТЕКСТУАЛНИ МЕТАДИСКУРС		
1.1. Текстуални конектори (<i>textual connectives</i>)	како су делови текста међусобно повезани и како је текст организован	
набрајивачи (<i>sequencers</i>)		<i>first, next, in the third place</i>
логичка или временска веза (<i>logical or temporal relationships</i>)		<i>consequently, at the same time</i>
подсетници (<i>reminders</i>)		<i>as we saw in Chapter One</i>
најављивачи (<i>statements about forthcoming material</i>)		<i>as we shall see in the next chapter</i>
топикализатори (<i>topicalizers</i>)		<i>as for, with regard to, in connection with</i>
1.2. Објашњивачи (Code glosses)	помажу читаоцу да схвати значење елемената у тексту	
- дефинишу реч или реченицу (<i>definers (of a word or phrase)</i>)		
- указују на проблем са уобичајеним тумачењем речи (<i>signals of a problem with ordinary interpretation of a word</i>)		<i>so-called, what some people call</i>
- указују на то колико строго или лабаво желимо да читаоци прихвате наше речи (<i>signal how strictly or loosely we wish readers to take our words</i>)		<i>strictly speaking, technically, sort of, roughly speaking</i>
- парафраза (<i>re-phrase</i>)		<i>I'll put it this way; What I mean to say is.</i>
1.3. Илокуциони маркери	експлицитно се указује на говорни чин	<i>I hypothesize that, to sum up, we claim that, I promise to, for example; I must ask that you</i>
- ублаживачи (<i>mitigators</i>)		<i>I must ask that you, As gently as possible we claim that, I have to have to do this, but I must ask that, Sit down, won't you?</i>
- појачивачи (<i>boosters</i>)		<i>We enthusiastically promise, I most sincerely promise</i>

2. ИНТЕРПЕРСОНАЛНИ МЕТАДИСКУРС		
2.1. Епистемолошки маркери (Epistemology markers)	став писца према епистемолошком статусу идеационог материјала	
2.1.1. Маркери модалности (Modality markers)		
- ограђивање (<i>hedge</i>)		<i>not unlikely, perhaps</i>
- штитови (<i>shields</i>)		<i>it is possible that</i>
- емфатични маркери (<i>emphatics</i>)		<i>without a doubt, most certainly, believe me</i>
2.1.2. Маркери доказивања (Evidentials)	„врста доказа” (на основу наших уверења, сензорног искуства и/или онога што смо чули од других)	
- лично уверење		<i>I believe that</i>
- индукција		<i>I induce that, evidently</i>
- сензорно искуство		<i>It sounds like, it feels like, it looks like</i>
- рекла-казала (<i>hearsay evidentials</i>)	на основу онога што смо чули или прочитали у радовима других	<i>Reportedly, Sarah told me, According to Professor Snythe, the principal reported that</i>
- дедукција		<i>Should, should be, presumably, I deduce that, of course</i>
2.2. Маркери става (Attitude markers)	став писца према идеационом материјалу	<i>fortunately, I regret, I rejoice, I am grateful that</i>
2.3. Коментари (Commentary)	директно обраћање читаоцу, често у форми дијалога	<i>some of you will be amazed that</i>

Табела 1: Таксономија Vande Kopple из 1997. и 2002. (састављено према Vande Kopple 1997, 2002 и 2012)

Vande Kopple разлаже метадикурс на текстуални и интерперсонални. У анализи текстуалних конектора уочавамо маркере који уводе тему о којој је реч (*topicalizers*), покривају корак напред (*announcers*), корак назад (*reminders*), представљају редослед (*sequencers*) и указују на логичку и временску везу. Сматрамо необичним што су илокуциони маркери сврстани у текстуални метадикурс, будући да говорни чин може да има снажну интерперсоналну функцију.

Од интерперсоналног метадикурса епистемолошки маркери су најразрађенија категорија. Поделу на маркере модалности и доказивања сматрамо ризикантом за бројна поклапања. На пример, маркери доказивања на основу личног уверења (npr. *I believe*) су уједно и маркери ограђивања. Није довољно јасна ни разлика између маркера ограђивања

и тзв. штитова (*shields*), јер је на основу примера, реч о истој категорији. Уочавамо мерила личног (уверење, перцепција и закључивање) и туђег (референце). С обзиром на то да Vande Koppe маркере става дефинише као маркере који указују на степен пожељности, очекивала се најмања подела на, примера ради, маркере одобравања и неодобравања. Уколико би укључили и деонтичку компоненту (прг. *have to*) дошло би до преклапања са емфатичним маркерима и/или маркерима доказивања на основу личног уверења. Занимљиво је да овај аутор не истиче различиту употребу личних заменица у оквиру категорије коментара.

2.2. Krismor et al

Подела ауторке Krismor (1993) је веома слична претходној. У подели текстуалног метадискурса разликујемо параметре организације и интерпретације текста. Текстуални маркери покривају различите функције у организацији текста, као што су логичко повезивање, редослед, корак назад и представљање теме. Занимљиво је да најављиваче сматра интерпретативним маркерима, а не маркерима текстуалне организације, те да одваја тему (као референтну тачку) и корак назад (*reminders*) од корака напред (*announcers*).

Krismor поједностављује подврсте интерперсоналног метадискурса, те обухвата степен сигурности (кроз маркере оградавања, маркере сигурности, атрибутери као извор сигурности), афективни став (маркери става) и коментар (дијалог са читаоцем).

Категорија	Функција	Пример
I ТЕКСТУАЛНИ МЕТАДИСКУРС		
1. ТЕКСТУАЛНИ МАРКЕРИ		
- логички конектори (<i>logical connectives</i>)	повезати идеје	<i>Therefore, so, and</i>
- набрајивачи (<i>sequencers</i>)	указати на секвентност/ редослед	<i>First, next, finally, 1,2,3</i>
- подсетници (<i>reminders</i>)	подсетити на претходно речено	<i>As we saw in Chapter 1</i>
- топикализатори (<i>topicalizers</i>)	промена теме	<i>Well, now we will discuss</i>
2. ИНТЕРПРЕТАТИВНИ МАРКЕРИ		
- објашњивачи (<i>Code glosses</i>)	објашњавају текстуални материјал	<i>For example, that is</i>
- илокуциони маркери (<i>Illocution markers</i>)	именују говорни чин	<i>To conclude, to sum, I predict</i>
- најављивачи (<i>Announcements</i>)	најављују о чему ће се говорити	<i>In the next section</i>
II ИНТЕРПЕРСОНАЛНИ МЕТАДИСКУРС		
- оградавање (<i>hedges</i>)	несигурност у истинитост	<i>Might, possible, likely</i>

- маркери сигурности (<i>certainty markers</i>)	потпуна увереност	<i>Certainly, know, shows</i>
- атрибутери (<i>attributors</i>)	извор, подршка информацији	<i>Smith claims that</i>
- маркери става (<i>attitude markers</i>)	ауторове афективне вредности	<i>I hope/agree, suprisingly</i>
- коментари (<i>commentary</i>)	гради однос са читаоцем	<i>You may not agree that</i>

Табела 2: Таксономија Krismor et al (1993: 47-54 у Hajland 2005: 34)

2.3. Hajland

Hajland истиче интерактивност као кључно обележје метадискурса. Интерактивност са читаоцем се остварује на два начина: тако што мета-дискурс води читаоца кроз текст (интерактивни метадискурс) и тако што укључује читаоца у текст (интеракциони метадискурс). Транзициони маркери су већином везници и прилошки изрази који помажу читаоцу да тумачи прагматску везу (саставна, поредбена и последично-закључна) између корака у аргументацији (Hajland 2005: 50). Оквирни маркери указују на текстуалне границе или елементе схематске структуре текста (Hajland 2005: 51). Обухватају оно што су претходно аутори називали набрајивачи (*first, second, then*), говорне чинове (*to summarize, in sum, by way of introduction*), најављиваче дискурских циљева (*my purpose is*) и топикализаторе (*well, right, OK, now, let us turn to*). Ендофорични маркери указују на информације из другог дела текста, а маркери доказивања су „металингвистичка презентација идеје из другог извора” (Tomas, Nejs 1994: 129 у Hajland 2005: 51).

Интеракцијским метадискурсом Hajland подразумева маркере ограђивања, појачиваче (*boosters*), маркере става, лично помињање и маркере ангажовања. Маркери ангажовања се код других аутора називају коментарима.

Категорија	Функција	Пример
Интерактивни	Воде читаоца кроз текст	
- транзициони (<i>transitions</i>)	однос између реченица	<i>In addition, but, thus, and</i>
- оквирни (<i>frame markers</i>)	дискурсни чинови	<i>Finally, to conclude, my purpose is</i>
▶ набрајивачи		<i>first, second, then</i>
▶ говорни чинови		<i>to summarize, in sum, by way of introduction</i>
▶ дискурсни циљиви		<i>my purpose is</i>
▶ топикализатори		<i>well, right, OK, now, let us turn to</i>

- ендофорични (<i>endophoric markers</i>)	указују на претходно речено	<i>Noted above, see Fig, in section 2</i>
- маркери доказивања (<i>evidentials</i>)	доприносе кредибилности	<i>According to X, Z states</i>
- објашњивачи (<i>code glosses</i>)	елaborација пропозиционог садржаја	<i>Namely, e.g., such as, in other words</i>
Интеракциони	Укључују читаоца у текст	Пример
- ограђивање (<i>hedges</i>)	суздржаност и отварање дијалога	<i>Might, perhaps, possible, about</i>
- појачивачи (<i>boosters</i>)	сигурност и затварање дијалога	<i>In fact, definitely, it is clear that</i>
- маркери става (<i>attitude markers</i>)	ауторов став према пропозиционом садржају	<i>Unfortunately, I agree, surprisingly</i>
- лично спомињање (<i>self mentions</i>)	упућивање на аутора	<i>I, we, my, me, our</i>
- маркери ангажовања (<i>engagement markers</i>)	експлицитно се гради однос са читаоцем	<i>Consider, note, you can see that</i>

Табела 3: Таксономија Hajland (2005: 50)

2.4. Упоредни преглед функцијских таксономија

Заједничко обележје претходних подела је двофункцијски интегративни приступ, те смо покушали да једним табеларним приказом прикажемо све три таксономије. Због термиолошких разлика у овом приказу задржали смо термине на енглеском језику.

Функција	Vande Koppe	Krismor et al.	Hajland
Textual	text connectives	logical connectives	transitions
		sequencers	frame markers
		topicalizers	
	illocution markers	announcements	endophoric markers
		illocution markers	
	code glosses	reminders	code glosses
code glosses		code glosses	

Interpersonal	epistemology markers	hedges	hedges
		certainty markers	boosters
	evidentials	attributors	<i>evidentials*</i> (као инерактивни/текстуални МД)
	attitude markers	attitude markers	attitude markers
	commentaries	commentaries	self mention
engagement markers			

Табела 4: Упоредни преглед функцијских таксономија

3. *Метадискурс vs дискурсни маркери*

Дискурсни маркери су млађи појам од метадискурса. Први пут се спомињу (Labov, Fanšel 1977:156) седамдесетих година, а системски им се приступа од средине осамдесетих година прошлог века. Растуће интересовање за дискурсне маркере резултирало је веома богатом литературом и исто тако богатом и нејединственом терминологијом (Seković Rakonjac 2011). Већина дефиниција истиче да дискурсни маркери припадају непропозиционом садржају, а да им је примарна функција повезивање и постизање кохеренције у говору.

У литератури смо уочили три доминантна приступа: приступ заснован на постизању кохеренције у дискурсу (Šifrin), граматичко-прагматички приступ (Frejzer) и приступ с аспекта теорије релеванције (Blejkmor).

3.1. Šifrin

Šifrin (1987: 24-27) анализира изразе *but, and, because, I mean, now, oh, or, so, then, well* и *y'know* у конверзацији и предлаже модел дискурса који обухвата пет нивоа:

- 1) структуру размене (*exchange structure*) – различити механизми у интеракцији
- 2) структуру радње (*action structure*) – распоред говорних чинова
- 3) идеациону структуру (*ideational structure*) – односи између идеја
- 4) партиципациони оквир - однос говорника према дискурсу и однос између говорника и саговорника
- 5) информациони ниво – организација и употреба знања у дискурсу

Дискурсне маркере ауторка дефинише као „секвенцијално зависне елементе који оградају јединице говора” (*sequentially dependent elements which brackets units of talk*, 1996: 31) лоцирајући исказ на различитим плановима дискурса (Mišković Luković 2006: 61). Тако се сваки маркер везује за неки од пет планова дискурса, за говорника/саговорника и за претходни/наредни говор (Mišković Luković 2006: 61).

Иако је овај модел рађен за говорени дискурс и за неколицину дискурских маркера типичних за неформални контекст, могуће је направити паралеле са доминантним функцијским метадискурским моделима. Тако би се информациони ниво, па и идеациони нивои могли евентуално повезати са текстуалним метадискурсом, а партиципациони оквир првенствено са интерперсоналним. У сваком случају, будући да је недовољно разрађен и непримерен писаном дискурсу, овај модел није употребљив у анализи метадискурса.

3.2. Frejzer

Као и аутори који се баве метадискурсом, и Frejzer (Frejzer 1990, 1999) посматра дискурс на два нивоа. На прагматичком нивоу осликавају се говорникове комуникативне намере и то управо помоћу прагматичких маркера, како Frejzer најпре назива широку категорију из које ће се касније, као посебна класа, издвојити дискурсни маркери. Фрејзерови прагматички (Frejzer 1990: 387 у Mišković Luković 2006: 57- 59) маркери обухватали су:

- 1) Основне маркере - сигнализирају илокуциону снагу
- 2) Коментаре – поруке о основној поруци и обухватају
 - Маркере процене (*assessment markers*) – нпр. *sadly*
 - Маркере начина говорења – нпр. *frankly*
 - Евиденциони маркери – нпр. *certainly*
 - Маркери последице и доказивања – нпр. *to sum up*
 - Маркери рекла-казала (*hearsay markers*) нпр. *allegedly*
 - Маркери ублажавања нпр. *if you don't mind*
 - Маркери истицања нпр. *mark my words*
- 3) Паралелни – вокативи или изрази којима говорник изражава незадовољство – нпр. *Get your damned shoes off the table!* (Mišković Luković 2006: 58).

Овој подели Frejzer (1998, 1999) додаје четврту категорију коју назива дискурским маркерима. Њихова је функција да повежу сегменте у којима се налазе са претходним сегментима дискурса. Маркери који повезују поруке обухватају обухватају (Frejzer 2005):

- а) Контрастивне маркере: *but, alternatively, although, conversely, despite, even so, however* итд.
- б) Елаборативне маркере: *and, above all, also, alternatively, analogously, besides, by the same* итд.
- ц) Инференцијалне маркере: *so, after all, all things considered, as a conclusion, as a consequence* итд.
- д) Темпоралне маркере: *then, after, as soon as, before, eventually, finally, first, immediately* итд.

Прагматички маркери имају додирних тачака са метадискурсом, али и значајних ограничења. Коментари су ближи интерперсоналном метадискурсу, а дискурсни маркери текстуалном. Међу подврстама ко-

ментара уочавамо да су маркери ублажавања слични метадискурским маркерима ограђивања, а маркери истицања метадискурским маркерима сигурности, наравно у датом контексту. Код дискурских маркера уочавамо већа поклапања са текстуалним маркерима. Међутим, није могуће констатовати потпуно подударење јер ни ова подела није примерена обиму појма метадискурс и примери су преузети из говореног дискурса.

Опет са становишта сличности и разлика између метадискурса и дискурских маркера, уочавамо да и Šifrin и Frejzer дефинишу дискурсне маркере као део непропозиционог садржаја, али да истичу њихову функцију повезивања сегмената дискурса и улогу у постизању кохеренције у дискурсу. Ова функција је најближа метадискурсној текстуалности, али већ знамо да метадискурс подразумева много више у социјалној размени.

3.3. *Blejkmor*

Теорија релеванције истиче психолошку страну комуникације. Предмет проучавања није дискурс као структурна и/или друштвена појава, већ интерпретација дискурса. Маркери дискурса су сигнали који упућују на тумачење и разумевање исказа, те самим тим доприносе релеванцији исказа.

У теорији релеванције дискурсни маркери називају се конективима дискурса (Blejkmor 1987, 2002). Обухватају две групе: изрази којима се сигнализира улога исказа у дискурсу (*anyway, incidentally, by the way, finally*) и изрази којима се сигнализира тип контекстуалног ефекта. Ова друга група обухвата контекстуалну импликацију (*so, therefore*), ојачавање (иницијални *also, after all, furthermore, indeed*) и порицање (*but, however, nevertheless, still*) (Мишковић Луковић 2005: 55). Извесне паралеле постоје између маркера порицања и метадискурских маркера ограђивања, али је и ова подела, за метадискурсне потребе, преуска.

3.4. *Сличности и разлике метадискурса и дискурских маркера*

Šorap (1999: 240) тврди да Šifrin и Frejzer заснивају своје поделе на кохеренцији, док теорија релеванције истиче да помоћу дискурских маркера слушаоци одређују како неки исказ постаје релевантан.

Šorap (1999) још наводи следеће особине дискурских маркера: конективност, опционост, неусловољеност истинитошћу исказа (*non-truth conditionality*), слаба веза са реченицом (*weak close association*), иницијалност, оралност и мултикатегоријалност. Од ових седам особина иницијалност и оралност не одговарају метадискурсу. Од преосталих пет, ирелевантним, те стога, несуштинским обележјима метадискурса, сматрамо: опционост (метадискурс не утиче на граматичку исправност реченице, али утиче на доживљај поруке) и слаба веза за реченицу (метадискурс се може манифестовати и као знак интерпункције, једна

реч, цела реченица или читав пасус, али опет синтаксички параметар није суштински за метадискурс). Конективност је особина која се може приписати пре текстуалном, него интеракцијском метадискурсу. Стога, закључујемо да су заједнички елементи целокупног метадискурса и дискурсни маркера њихова неусловољеност истинитошћу исказа тј. припадност непропозиционом садржају и мултикатогијалност.

4. Закључак

На основу темељне анализе три најзначајније метадискурсне таксономије и три доминантна приступа дискурским маркерима утврдили смо њихове сличности и разлике.

Заједнички аспект између метадискурса и дискурсни маркера је да не доприносе пропозиционом садржају текста. Међутим, реч је о појмовима различитог обима којима се различито приступа. Дискурсни маркери повезују различите делове дискурса и омогућавају кохеренцију, док метадискурс подразумева већи опсег маркера како текстуалне, тако и интерперсоналне природе. Стога можемо рећи да је кључни угао посматрања за дискурсне маркере кохезија и кохеренција, а за метадискурс интерактивност. Чак и кад је реч о текстуалним метадискурским маркерима, њихова функција није само кохезиона, већ утичу на то како читалац прима, а самим тим и интерпретира текст. У сржи метадискурса је однос између аутора и примаоца текста. Суптилна персуазивност у аргументацијским текстовима је метадискурсно остварење, а не предмет изучавања дискурсни маркера.

Исто тако, приступи и примене се разликују, те не чуди чињеница да се у литератури ова два појма не преплићу, тако да се једни аутори претежно баве метадискурсом, а други дискурским маркерима. У досадашњим студијама о метадискурсу преовладава функцијски приступ који обухвата аспекте текстуалности и интерактивности. С друге стране, дискурским маркерима се приступа пре свега семантички и синтаксички, па тек онда функцијски.

Доминантна поља изучавања метадискурса су оријентисана првенствено на писани (аргументацијски) дискурс и културолошке и жанровске разлике, док су се дискурсни маркери до сад највише изучавали у говореном дискурсу.

Закључујемо да је у метадискурским истраживањима, усмереним на правце социолингвистике, прагматике, анализе дискурса и примењене лингвистике, неопходно посветити се разврставању метадискурсни остварења на основу интерактивних функција, а у складу са корпусом и истраживачким циљевима. У том задатку досадашња сазнања и поделе дискурсни маркера могу имати само ограничен допринос.

Литература

- Agilar 2008: M. Aguilar, *Metadiscourse in Academic Speech. A Relevance-Theoretic Approach*. Bern: Peter Lang.
- Bovua 1989: P. J. Beauvais, A speech act theory of metadiscourse. *Written Communication* 6: 11–31.
- Blejkmor 2002: D. Blakemore, *Relevance and Linguistic Meaning: The Semantics and Pragmatics of Discourse Markers*. CUP.
- Blejkmor 1987: D. Blakemore, *Semantic Constraints on Relevance*. Oxford: Blackwell.
- Bogel 2009: S. Boggel, *Metadiscourse in Middle English and Early Modern English Religious Texts: A corpus based study*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Ceković Rakonjac 2011: N. Ceković-Rakonjac, Različiti pristupi definisanju i opisu diskursnih markera. *Anali Filološkog fakulteta* 23 (2), 133-153.
- Krismor et al 1993: A. Crismore, R. Markannen, M. Steffensen, Metadiscourse in Persuasive Writing. A study of texts written by American and Finnish University students. *Written Communication* 10 (1): 39–71.
- Krismor, Farnsvort 1990: A. Crismore and R. Farnsworth, Metadiscourse in popular and professional science discourse. *The Writing Scholar*. Ed. Walter Nash. London: Sage. 118-136.
- Krismor 1984: A. Crismore, The rhetoric of textbooks: metadiscourse. *Journal of Curriculum Studies* 16 (3): 279–296.
- Dafouz Milne 2008: E. Dafouz Milne, The pragmatic role of textual and interpersonal metadiscourse markers in the construction and attainment of persuasion: A cross-linguistic study of newspaper discourse. *Journal of Pragmatics* 40 (1): 95-113.
- Frejzer 2009: B. Fraser, Topic orientation markers. *Journal of Pragmatics*, 41, 892-898.
- Frejzer 2006: B. Fraser, Towards a theory of discourse markers. U K. Fischer (prir.), *Approaches to discourse particles, volume 1* (str. 189-204). Oxford: Elsevier.
- Frejzer 1999: B. Fraser, What are discourse markers? *Journal of Pragmatics*, 31, 931-952.
- Frejzer 1998: B. Fraser, Contrastive discourse markers in English. In *Discourse Markers: Descriptions and Theory* edited by Jucker and Ziv (301-327). Pragmatics and Beyond, John Benjamins.
- Frejzer 1990: B. Fraser, An approach to discourse markers. *Journal of Pragmatics* 14: 383-395.
- Fuertes-Olivera et al 2001: P. Fuertes-Olivera, M. Velasco-Sacristán, A. Arribas-Baño, E. Samaniego-Fernandez, Persuasion and advertising English: metadiscourse in slogans and headlines. *Journal of Pragmatics* 33, 1291–1307.
- Haris 1970: Z. S. Harris, Linguistic transformations for information retrieval. In *Papers in structural and transformational linguistics* (pp. 458-471). Dordrecht: D. Reidel. (Original work published 1959).
- Hajland 2005: K. Hyland, *Metadiscourse: Exploring Interaction in Writing*. London: Continuum.
- Hajland 2004: K. Hyland, Disciplinary interactions: Metadiscourse in L2 postgraduate writing. *Journal of Second Language writing*, 13, 133-151.
- Hajland 2000: K. Hyland, *Disciplinary Discourses: Social Interactions in Academic Writing*. London: Longman.
- Hajland 1999: K. Hyland, Talking to students: metadiscourse in Introductory coursebooks. *English for Specific Purposes* (1): 3–26.

- Hajland 1998a: K. Hyland, *Hedging in Scientific Research Articles*. Amsterdam: John Benjamins
- Hajland 1998b: K. Hyland, Exploring corporate rhetoric: metadiscourse in the CEO's letter. *Journal of Business Communication*. 35 (2): 224-245
- Labov, Fansel 1977: W. Labov, and D. Fanshel, D. *Therapeutic Discourse: Psychotherapy as conversation*. New York: Academic press.
- Lautamati 1987: L. Lautamatti, Observations on the development of the topic in simplified discourse. In U. Connor and R.B. Kaplan (eds.), *Writing across languages: Analysis of L2 text*. Reading, Massachusetts: Addison-Wesley.
- Mauranen 2001: A. Mauranen, Reflexive Academic Talk: Observations from MICASE. *Corpus Linguistics in North America*. Eds. Rita Simpson and John M. Swales. Ann Arbor: University of Michigan Press. 165-178.
- Mauranen 1993: A. Mauranen, *Cultural Differences in Academic Rhetoric. A textlinguistic study*. Frankfurt: Peter Lang.
- Mejer 1975: B. Meyer, *The Organization of Prose and its Effects on Memory*. Amsterdam: North-Holland.
- Mišković Luković 2006: Mišković-Luković, M. *Semantika i pragmatika iskaza. Markeri diskursa u engleskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet.
- Rositer 1974: Jr, C. M. Rossiter, Instruction in metacommunication. *Communication studies* 25 (1): 36-42.
- Šifrin 2001: D. Schiffrin, Discourse Markers: Language, Meaning, and Context. U D. Schiffrin, H. Hamilton i D. Tannen (prir.), *The Handbook of Discourse Analysis* (str. 54-75). Oxford: Blackwell.
- Šifrin 1996: D. Schiffrin, *Discourse Markers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Šifrin 1987: D. Schiffrin, *Discourse markers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Šifrin 1980: D. Schiffrin, Meta-talk: Organizational and evaluative brackets in discourse. *Sociological inquiry* 50: 199-236.
- Šorap 1985: L. Schourup, *Common discourse particles in English conversation*. New York: Garland.
- Tomas, Hejvs 1994: S. Thomas & T. Hawes, Interaction in academic writing: learning to argue with the reader. *Applied Linguistics* 22 (1), 58-78.
- Trajkova 2011: Z. Trajkova, Toning down statements in newspaper editorials. *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*. Knjiga I: 71-84.
- Vande Kopple 1985: W. Vande Kopple, Some exploratory discourse on metadiscourse. *College Composition and Communication* 36: 82-93.
- Vilijams 1985: J. M. Williams, *Style: Ten lessons in clarity and grace* (2nd ed.). Glenview, IL: Scott, Foresman.

Marija S. Koprivica Lelićanin
METADISOURSE VS. DISCOURSE MARKERS

Summary

The aim of this paper is to define the concept of metadiscourse more thoroughly by comparing it to discourse markers. The comparison has been drawn for two reasons. Firstly, discourse markers have received considerable attention thus far, especially in Serbian linguistic literature. Secondly, we have noticed certain overlaps, which is why we have examined similarities and differences in approach. In the first part of the paper we have presented the concept of metadiscourse and the most important taxonomies (Vande Koppe, Crismore et al. and Hyland). Then we have analysed three approaches related to discourse markers: Schiffrin's approach based on coherence, Fraser's approach based on grammatical and pragmatic aspects and Blakemore's approach based on relevance theory. A detailed analysis has confirmed some common characteristics, but it has also pointed to a different range, content, dominant approach and former applications of metadiscourse and discourse markers.

Keywords: metadiscourse, discourse markers, discourse

Примљен у јуну 2013.
Исправљен 03.03. 2014.
Прихваћен 04.03.2014.